

ปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียง กับการกระจายอำนาจ
เพื่อสร้างประโยชน์สุขในสังคมไทยสถาพร เริงธรรม^{1*}

รับบทความ: 15 มกราคม 2569 แก้ไขบทความ: 19 มีนาคม 2569 ตอบรับบทความ: 11 เมษายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้เกิดแนวทางการบริหารงานที่สอดคล้องกับหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัว ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับของการพัฒนา การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน โดยการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 665 คน จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านการสนทนากลุ่มและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนมีความแน่นแฟ้นมากขึ้น 2) การใช้เครื่องมือบริหารงานเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 3) การปรับโครงสร้างองค์กรให้เปิดกว้างและยืดหยุ่นต่อการทำงานร่วมกับชุมชน และ 4) การเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานจากระบบราชการแบบปิดเป็นระบบเปิดที่เน้นธรรมาภิบาลและความโปร่งใส

การศึกษานี้แนะนำเสนอ แนวคิดการบริหารงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (PCCC Model) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความเป็นหุ้นส่วน (Partnership) การบริหารร่วมกัน (Co-Management) การเป็นเจ้าของร่วม (Co-Ownership) และการมีพันธะสัญญาร่วมกัน (Commitment) ซึ่งช่วยให้การบริหารงานท้องถิ่นเกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารแบบ PCCC

¹ ศาสตราจารย์, หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

* อีเมล: sataporn.roe@mahidol.ac.th

The sufficiency economy philosophy and decentralization to create well-being in Thai society

Sataporn Roengtam ^{1*}

Abstract

This research aimed to examine the application of the Sufficiency Economy Philosophy (SEP) in developing local administrative organizations (LAOs), focusing on enhancing participatory planning processes and sustainable local governance. The study adopted a mixed-methods approach, collecting data from 665 key informants representing executives, officials, and community leaders in 113 LAOs across Northeastern Thailand through focus group discussions and qualitative content analysis.

The findings revealed four major changes resulting from the implementation of SEP principles: (1) strengthened relationships between LAOs and local communities, (2) increased use of participatory management tools, (3) organizational restructuring toward openness and flexibility, and (4) a cultural shift from closed bureaucratic systems to open, transparent governance emphasizing ethics and accountability.

The study proposed the PCCC Model, which consists of four essential components — Partnership, Co-Management, Co-Ownership, and Commitment. This model provides a framework for inclusive and collaborative local governance, fostering community empowerment and long-term sustainable development in accordance with the Sufficiency Economy Philosophy.

Keywords: Sufficiency Economy Philosophy, Local Development, Local Administrative Organization, Public Participation, PCCC Model

¹ Professor, Doctor of Public Administration Program, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University.

* Email: sataporn.roe@mahidol.ac.th

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยมีหน้าที่ “ต้องปฏิบัติ” หลายประการ อาทิ การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม เป็นต้น ซึ่งถ้าหากสามารถนำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานเหล่านี้ก็จะช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินงานโดยยึดผลประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความสุข เกิดเป็นชุมชน และสังคมที่มีความร่มเย็นเป็นสุขจากการสร้างประโยชน์สุขจากทุกฝ่ายที่สามารถทำได้

การศึกษานี้ ต้องการที่จะแสวงหาแนวทางในการส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้น โดยจะให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และการนำแผนพัฒนาท้องถิ่นไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดของกระบวนการนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้มากที่สุด ซึ่งการศึกษาดังกล่าวนอกจากจะช่วยให้ได้แนวทางการพัฒนาการจัดทำแผนฯ ที่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนในพื้นที่ให้ได้มากที่สุดแล้ว ยังสามารถที่จะช่วยในการปรับปรุง และพัฒนากระบวนการบริหารงานในด้านอื่น ๆ ที่เหลืออยู่ ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านการบริหารองค์กรภายในขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อีกประการหนึ่งด้วย ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์เป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการบริหารงานให้เป็นไปตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทางอ้อมได้อีกแนวทางหนึ่ง

การศึกษานี้ จะนำเอาแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ให้ความสำคัญกับ “การพัฒนาคน” กับ “หลักเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ที่ให้ความสำคัญกับการเคารพในความหลากหลายของแต่ละพื้นที่ หรือภูมิสังคม และแนวคิดการบริหารการปกครองท้องถิ่น (Local Governance) ที่ให้ความสำคัญกับ “การสร้างพื้นที่กลางหรือพื้นที่สาธารณะ” ที่ทุกฝ่ายในท้องถิ่นจะสามารถเข้ามาร่วมกันปฏิบัติงาน และรับผิดชอบร่วมกันเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มาประกอบสร้างเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรบริหารส่วนตำบล โดยคาดหวังว่า จะสามารถพัฒนาเป็นข้อเสนอที่จะนำไปสู่การกำหนดนโยบายและการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องต่อการนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับที่สูงขึ้น จากนั้นคณะผู้วิจัยจะนำเอาผลที่ได้รับจากการศึกษาดังกล่าวมาสรุปสังเคราะห์ นอกจากนี้ยังสามารถที่จะนำมาจัดทำเป็นข้อสรุปและตัวแบบการพัฒนาที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งอื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และในภูมิภาคอื่น ๆ ได้ ตลอดจนสามารถที่จะพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายให้กับรัฐบาล และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนำไปจัดทำเป็น

แนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนาการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้งขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

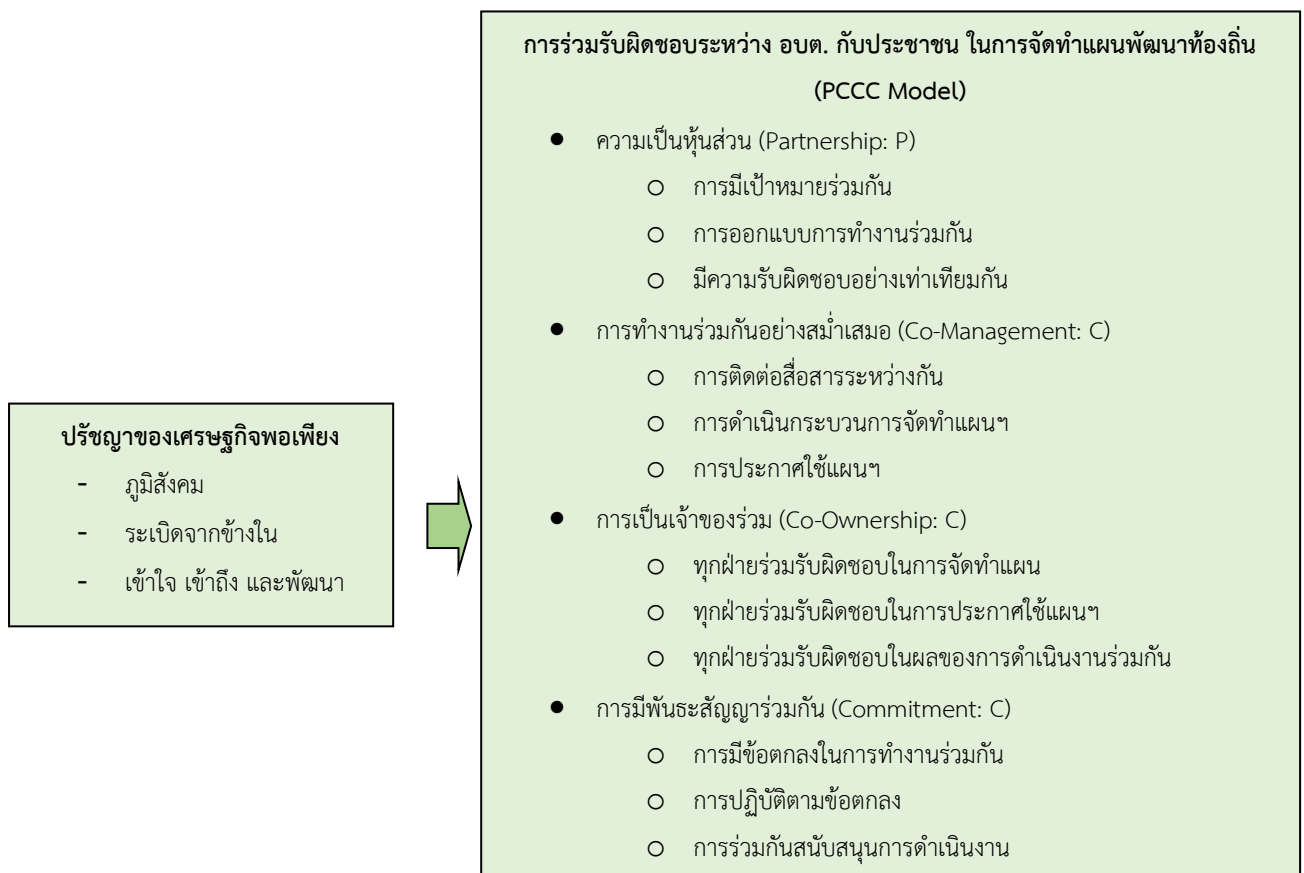
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการปฏิบัติในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากสภาพความเป็นจริงในวิถีชีวิตของสังคมไทย ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.), 2550) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นการสร้างการเรียนรู้ ในชุมชนที่เปิดกว้างให้ชุมชนกำหนดรูปแบบของชุมชนได้เอง เพราะในแต่ละชุมชนมีความแตกต่าง ทั้งในมิติประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ขณะเดียวกันก็ต้องนำนวัตกรรมความรู้ใหม่ ๆ มาใช้ ควบคู่กับการจัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้ของชุมชน จึงเป็นการใช้พลังชุมชนในการพัฒนา โดยส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนในสังคม เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กร ผู้นำภาครัฐ รวมถึงเด็กและเยาวชน นำไปกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาให้ชุมชนยึดตามความเป็นจริง ความถูกต้อง และความเป็นธรรมโดยใช้แผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นกลไกในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการเรียนรู้แก่ชุมชนที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับชุมชน ที่ทุกฝ่ายจะต้องมีการพึ่งพาอาศัยกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ รวมไปถึงการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับชุมชน พัฒนาระบบการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถนำเทคโนโลยีมาพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสม โดยยึดหลักความประหยัด เรียบง่าย สามารถทำได้เองในท้องถิ่น รู้จักประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้น ๆ มาแก้ไขปัญหา

อภิชาติ พันธเสน (2553) เสนอว่า การเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อาจไม่จำเป็นจะต้องเริ่มจากการ “ระเบิดจากภายใน” คือทำจากเล็กไปใหญ่ แต่ในที่นี้จะอธิบายถึงความหมายที่เกิดจากการเปลี่ยนวิธีคิดภายในแต่ละบุคคล คือ แต่ละคนเกิดมีปัญหาที่ถูกกำกับด้วยสติ แล้วนำไปสู่การมีชีวิตที่มีคุณธรรม ดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผล ดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง จนเกิดเป็นภูมิคุ้มกันที่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ทุกชนิด แต่อาจจะเป็นการ “ระเบิดจากภายนอก” คือ เห็นอันตรายจากความประมาทหรือความเสี่ยงที่เกิดขึ้น แล้วคิดหาทางสร้างภูมิคุ้มกันด้วยวิธีคิดที่เข้าใจเรื่องความพอประมาณ และเมื่อปฏิบัติด้วยด้วยความพอประมาณหรือความพอเพียงจนเป็นวิถีชีวิตแล้วก็จะเข้าใจความหมายและมีชีวิตที่มีคุณธรรมเป็นเหตุ โดยมีผลเป็นความสุข สำหรับคนโดยทั่วไปการ “ระเบิดจากภายนอก” ที่เริ่มจากพื้นฐานความเห็นแก่

ประโยชน์ส่วนตนเพื่อที่จะอยู่รอดด้วยการมีภูมิคุ้มกัน หลังจากความพยายามสร้างภูมิคุ้มกันด้วยรูปแบบต่าง ๆ จะเข้าใจว่า การมีภูมิคุ้มกันที่ดีซึ่งเป็นวิธีการ จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความคิดในเรื่องความพอเพียงหรือความพอประมาณ และเมื่อปฏิบัติจนกลายเป็นวิถีชีวิตแล้ว ก็จะเข้าใจความหมายของการมีเหตุผลเป็นอย่างดี นั่นก็คือ ขั้นตอนที่สูงที่สุด คือ การเข้าถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าเริ่มต้นจากการมีภูมิคุ้มกัน ถือได้ว่าเป็นการเข้าข่ายของการปฏิบัติตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะในขั้นตอนนี้ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและความโลภยังมีอยู่ แต่ที่ต้องสร้างภูมิคุ้มกันเพราะเกรงภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น แต่เมื่อใดที่นำเอาความคิดเรื่องความพอเพียงหรือความพอประมาณมาใช้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันถือได้ว่า เริ่มเข้าใจความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ความโลภหรือความอยากมีอยากได้โดยไม่มีความจำเป็นจะลดลงด้วย หลังจากได้ปฏิบัติเป็นประจำจนกลายเป็นวิถีชีวิต และสามารถเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นเรียนรู้ได้ ระดับนี้อาจกล่าวได้ว่าสามารถเข้าถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรของการศึกษานี้ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มคณะผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มข้าราชการและเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มผู้นำชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ที่เป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มด้วยวิธีการแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ทำการคัดเลือกเอานายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้แทน จำนวน แต่ละ 1 คน เป็นตัวแทนกลุ่มคณะผู้บริหาร คัดเลือกปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหัวหน้าส่วนงานภายในแต่ละ 2 คน เป็นตัวแทนกลุ่มข้าราชการ และผู้นำชุมชนในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละ 2 คน รวม แต่ละ 5 คน จำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวน 113 แห่ง รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 665 คน

การรวบรวมข้อมูล เครื่องมือและการวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาตัวแบบ ได้แก่ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกจังหวัดที่เข้าร่วมโครงการ โดยจะเริ่มต้นจาก 1) นำเอาผลที่ได้รับจากการประเมินระดับการบริหารงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปทำการจัดเวทีสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อให้เกิดการระดมสมองจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อให้ระบุถึงปัจจัยสำคัญต่างๆ และเหตุผลที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยเหล่านั้น 2) ผู้วิจัยนำผลที่ได้รับดังกล่าวไปทำการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดและสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับอย่างเป็นระบบ เพื่อจัดทำเป็นร่างตัวแบบการบริหารงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปจัดทำเวทีสนทนากลุ่มเฉพาะครั้งที่สอง เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละจังหวัดได้ให้ความคิดเห็นในการปรับปรุงและพัฒนาตัวแบบต่าง ๆ ให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพการทำงานจริงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับให้ได้มากที่สุด และ 3) ผู้วิจัยนำเอาผลจากการรับฟังความคิดเห็นมาทำการปรับปรุงและจัดทำเป็นตัวแบบการบริหารงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พร้อมเผยแพร่และนำไปทดลองใช้งานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการทุกแห่งต่อไป

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการศึกษาในบทนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงผลที่เกิดขึ้นหลังจากการที่ได้มีการนำเอาแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการปรับปรุงกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นพื้นที่วิจัยทั้ง 20 แห่ง ซึ่งจะเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบลดังกล่าวได้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติงานให้มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้หรือไม่ และได้มากน้อยเพียงใด

สำหรับการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวทั้งหมดข้างต้นแบ่งออกเป็น 4 ส่วนด้วยกัน จำแนกตามปัจจัยหลักของการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดที่กำหนด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาท้องถิ่น

จากการศึกษาการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการวิจัย สรุปได้ว่าการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาชุมชน โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนดังนี้

1.1 การมีเป้าหมายร่วมกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งมีความมุ่งมั่นที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลและบริหารท้องถิ่น ส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้ามามีบทบาทในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มากขึ้น การประชุมและวางแผนร่วมกันกับประชาชนเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมืออันดีระหว่างกัน

1.2 การออกแบบการทำงานร่วมกัน การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีการออกแบบกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นตั้งแต่ขั้นตอนแรก มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ประชาชนสามารถแจ้งเหตุและประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ตลอดเวลา ซึ่งเป็นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบร่วมกัน

1.3 ความรับผิดชอบต่ออย่างเท่าเทียมกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ตัดสินใจแต่เพียงฝ่ายเดียว มาเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนและองค์กรชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน ส่งผลให้ประชาชนมีบทบาทที่ใกล้เคียงหรือเท่าเทียมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีต่อประชาชนในลักษณะของความเป็นหุ้นส่วนส่งผลให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะมากขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานและการใช้งบประมาณ ทำให้ประชาชนมีความกล้าในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืนในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

ส่วนที่ 2 การทำงานร่วมกันในการบริหารงานท้องถิ่น

การศึกษางานร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารงานท้องถิ่นพบว่าการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายด้าน ซึ่งส่งผลให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสารกับประชาชนโดยเปิดช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย รวมถึงการใช้โซเชียลมีเดีย ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและร่วมคิดสร้างงานได้ง่ายขึ้น การสื่อสารที่ดีนี้ทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวใน

การเข้าร่วมรับผิดชอบในการจัดทำบริการสาธารณะและมีความสนใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น

2.2 การดำเนินกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างมาก โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและคณะกรรมการชุมชนมีสิทธิในการตัดสินใจในการจัดทำโครงการบริการสาธารณะด้วยตนเอง กระบวนการนี้ช่วยให้ประชาชนมีโอกาสทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงการจัดทำแผนชุมชน

2.3 การประกาศใช้แผนพัฒนาท้องถิ่น หลังจากการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นแล้วเสร็จ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร่วมมือกับประชาชนในการประกาศใช้แผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการยอมรับร่วมกัน ซึ่งเป็นการแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงในวิธีการบริหารงาน โดยมีกระบวนการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับหมู่บ้านจนถึงระดับตำบล การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ดำเนินการแทนประชาชน มาเป็นผู้ส่งเสริมบทบาทของประชาชนและองค์กรชุมชนในการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกัน การออกแบบวิธีการทำงานใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้นในการออกแบบและรับผิดชอบการจัดทำแผนงานและโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดกระบวนการปฏิบัติงานที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 3 การเป็นเจ้าของร่วม (Co-Ownership: C)

การเป็นเจ้าของร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในกระบวนการพัฒนาและบริหารจัดการท้องถิ่น ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความสำเร็จของการพัฒนาในระดับท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินงานแบบเดิมไปสู่การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมส่งผลให้เกิดประโยชน์ในหลายด้าน ดังนี้

3.1 การมีส่วนร่วมในการจัดทำและประกาศใช้แผน

3.1.1 ทุกฝ่ายร่วมรับผิดชอบในการจัดทำแผน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานจากการที่เป็นผู้จัดทำแผนทั้งหมด มาเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนจัดทำแผนด้วยตนเอง โดยมีการอบรมและให้คำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ เพื่อให้แผนที่จัดทำสอดคล้องกับระเบียบราชการ

3.1.2 การประกาศใช้แผนพัฒนาท้องถิ่น การประกาศแผนพัฒนาต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายผ่านกลไกที่ประกอบด้วยสมาชิกจากกลุ่มนักวิชาการและผู้แทนองค์กรภาคีเครือข่าย ซึ่งทำหน้าที่สร้างความเข้าใจและร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้แผนได้รับการยอมรับและปฏิบัติอย่างแท้จริง

3.2 ความรับผิดชอบร่วมกันในผลของการดำเนินงาน หลังจากการประกาศใช้แผนแล้ว การติดตามและประเมินผลเป็นหน้าที่ที่ทุกฝ่ายต้องรับผิดชอบร่วมกัน โดยมีการทำข้อตกลงในการติดตามการดำเนินงานและรายงานความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการประเมินผลโครงการเพื่อเสนอให้คณะผู้บริหารและประชาชนทราบหลักการและแนวทางการสร้างความเป็นเจ้าของร่วม ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก คือ

1) การเข้าใจปัญหาร่วมกัน การสร้างความเข้าใจปัญหาร่วมกันเป็นขั้นตอนแรกในการสร้างความร่วมมือ 2) การวางแผนแก้ปัญหา ทุกฝ่ายร่วมกันวางแผนหาวิธีการแก้ปัญหา และ 3) การผลักดันวิธีแก้ปัญหา ผลักดันแผนไปสู่การปฏิบัติจริงผ่านการประชุมและสร้างความเห็นพ้องต้องกัน

การปรับปรุงวิธีการดำเนินงานเน้นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่ายในการบริหารงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมการบริหารราชการแบบร่วมรับผิดชอบ การสร้างความเป็นเจ้าของร่วมในแผนพัฒนาท้องถิ่นจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนและเป็นรูปธรรมในระดับพื้นที่

ส่วนที่ 4 การมีพันธะสัญญา ร่วมกันในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การมีพันธะสัญญา ร่วมกัน (Commitment) เป็นแนวคิดที่มีบทบาทสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยการสร้างข้อตกลงร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนและองค์กรชุมชน เพื่อกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายในการพัฒนาและบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

4.1 การมีข้อตกลงในการทำงานร่วมกัน การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นต้องอาศัยการประสานเชื่อมโยงระหว่างความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้อตกลงร่วมกันนี้จะช่วยกระจายความรับผิดชอบและสนับสนุนการตัดสินใจร่วมกัน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำหน้าที่กระตุ้นและสนับสนุนการมีส่วนร่วมผ่านการส่งเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่เพื่อให้คำแนะนำและร่วมทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ

4.2 การปฏิบัติตามข้อตกลง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ส่งเสริม ปรับปรุงกระบวนการทำงาน และกระจายอำนาจให้กับประชาชนและองค์กรชุมชน โดยจัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำและบริหารแผนพัฒนาท้องถิ่น ทำให้กระบวนการทำงานเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดร่วมกัน

4.3 การร่วมกันสนับสนุนการดำเนินงาน การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคิด ตัดสินใจ และวางแผนการดำเนินงานเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้จัดทำไปสู่การเป็นผู้เชื่อมประสานให้ประชาชนและองค์กรชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น สร้างเครือข่ายและสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

การสร้างพันธะสัญญา ร่วมกันในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องคำนึงถึงสิทธิของประชาชนและให้ความสำคัญกับข้อเสนอของพวกเขา การมีส่วนร่วมที่เหมาะสมจะช่วยให้การบริหารงานและการจัดทำบริการสาธารณะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดผลสำเร็จอย่างแท้จริง

ส่วนที่ 5 สรุป

ภายหลังจากที่องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบลที่ได้เข้าร่วมโครงการวิจัย ได้นำเอาแนวทางการพัฒนาการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนามาจากแนวความคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติแล้ว มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปแบบ และแนวทางในการปฏิบัติงาน

อย่างสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) ด้านความสัมพันธ์กับองค์กรชุมชน และประชาชนในพื้นที่ 2) ด้านการใช้เครื่องมือในการปฏิบัติงาน 3) ด้านการปรับปรุงโครงการองค์กร และ 4) ด้านวัฒนธรรมการปฏิบัติงาน

ในที่นี้ สามารถแสดงผลของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และแนวทางในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าวข้างต้นได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและแนวทางการปฏิบัติงานของ อปท. เปรียบเทียบก่อน และหลังจากที่ได้เข้าร่วมโครงการวิจัย

ประเด็น	หลังจากมีโครงการ
1. ความสัมพันธ์กับองค์กรชุมชน และประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะ	มีความสัมพันธ์กันเพิ่มมากขึ้นโดย อปท. ได้มอบหมายประชาชนร่วมรับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ภายใต้การกำกับดูแลของ อปท.
2. การใช้เครื่องมือในการปฏิบัติงาน	- แผนพัฒนาท้องถิ่นที่จัดทำโดยการร่วมรับผิดชอบระหว่าง อปท. กับประชาชนและองค์กรชุมชน - การปรับเปลี่ยนทัศนคติของคณะผู้บริหารและ ผู้ปฏิบัติงานของ อปท.
3. การปรับปรุงโครงสร้างองค์กร	กำหนดให้หน่วยงานภายในทุกฝ่ายทำหน้าที่สนับสนุน และ เป็นพี่เลี้ยงของประชาชนในการร่วมจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น
4. วัฒนธรรมการปฏิบัติงาน	แบบราชการในระบบเปิด

ตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ภายหลังจากที่องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบลได้มีการดำเนินงานโครงการฯ นี้แล้ว ได้มีการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการปฏิบัติงานขององค์กรฯ ในด้านต่าง ๆ คือ ด้านความสัมพันธ์กับองค์กรชุมชน และประชาชนในพื้นที่ พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้โอกาส องค์กรชุมชนและประชาชนเข้ามารับผิดชอบภารกิจในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น โดยการดำเนินงานดังกล่าว อยู่ภายใต้การกำกับดูแลและให้คำแนะนำของหน่วยงานต่าง ๆ ของเทศบาลที่เกี่ยวข้อง กับการกิจนั้น ๆ

ด้านการใช้เครื่องมือในการปฏิบัติงาน พบว่า ในการทำงานทางด้านการพัฒนาชุมชนนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญกับการนำแผนพัฒนาท้องถิ่นมาใช้เป็นกรอบแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน แทนที่จะทำการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น แต่เพียงฝ่ายเดียวอย่างเช่นที่เคยปฏิบัติ และได้มีความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติของคณะผู้บริหาร และบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ยอมรับและสนับสนุนการเข้าร่วมรับผิดชอบของประชาชนและองค์กรชุมชน โดยไม่พยายามที่จะใช้ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ เป็นเครื่องมือหลักในการปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตามการส่งเสริมการมีส่วนร่วมนั้น ไม่ได้เป็นการ

หลีกเลี่ยงการดำเนินงานอยู่ภายใต้ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ แต่จะพยายามใช้ระเบียบของทางราชการเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเหมาะสม

ด้านการปรับปรุงโครงการองค์กร พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการมอบหมายให้หน่วยงานภายในทั้งหมดมีหน้าที่ในการเป็นศูนย์ประสานงานระหว่างประชาชนและองค์กรชุมชนในพื้นที่ ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและทำหน้าที่เป็นฝ่ายติดตามสนับสนุนให้คำแนะนำในการทำงานขององค์กรชุมชนในพื้นที่ ทางด้านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งการกำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภายในดังกล่าว มีผลทำให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการทำงานที่เปิดกว้างเพิ่มมากขึ้น สามารถทำงานใกล้ชิดกับกับประชาชนได้มากขึ้นกว่าเดิมและมีส่วนช่วยให้เกิดการเข้าร่วมรับผิดชอบระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับประชาชน ให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมเพิ่มมากขึ้น

ด้านวัฒนธรรมการปฏิบัติงาน พบว่า องค์กรบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบล ได้ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานในระบบเปิดที่เป็นการทำงานที่ให้ความสำคัญกับการรับฟังปัญหา และความต้องการของประชาชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนและองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและบริการสาธารณะเพิ่มมากขึ้น

อภิปรายผล

ผลของการนำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาการบริหารงานของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบลสามารถที่จะพัฒนาการปฏิบัติงานของตนให้มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากขึ้น สามารถกำหนดรูปแบบและแนวทางการปฏิบัติงานภายในองค์กรที่มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานร่วมกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ตลอดจนได้มีการกำหนดกลวิธีที่มีความเหมาะสมต่อการนำมาใช้ในการพัฒนาความเข้มแข็งของประชาชนให้สามารถสร้างการมีส่วนร่วมกับเทศบาลในการจัดทำบริการสาธารณะ ได้อย่างเป็นรูปธรรมและปฏิบัติได้จริง จนกล่าวได้ว่า ด้วยการพัฒนาแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติดังกล่าว ข้างต้น มีผลทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นพื้นที่ศึกษาวิจัยนี้ สามารถประสบความสำเร็จในการบริหารงาน

การที่องค์กรบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบลเหล่านี้ สามารถดำเนินการได้เช่นนี้ จึงนับว่ามีลักษณะใกล้เคียงกับการเป็น “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชน” เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญต่อการเคารพต่อความต้องการของประชาชน และให้ความสำคัญกับการรับฟังความเห็นของประชาชนเพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้ยึดติดกับความต้องการของตนเองเป็นสำคัญแต่อย่างใด แต่พยายามที่จะเพิ่มอำนาจให้ประชาชน ได้มีสิทธิในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผ่านการออกแบบการทำงานภายในองค์กรที่มีความยืดหยุ่น อ่อนตัว จนสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ระหว่างการดำเนินงานได้อย่างมี

ประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในชุมชนต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่ตรงข้ามกับแนวคิดของ Weber (2009) ที่ให้ความสำคัญกับทัศนคติการทำงานที่เน้นระบบราชการเป็นศูนย์กลาง

การเปลี่ยนแปลงในด้านแนวทางการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดเช่นกัน จากเดิมที่การบริหารงานท้องถิ่นมักยึดติดอยู่กับระบบราชการแบบรวมศูนย์ ขาดความยืดหยุ่น และมีลักษณะสั่งการจากบนลงล่าง การดำเนินงานภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้ปรับเปลี่ยนให้เกิดการบริหารงานในลักษณะมีส่วนร่วม (Participatory Governance) ที่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นทำงานร่วมกันอย่างเท่าเทียม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเริ่มทำหน้าที่เป็น “ผู้ประสานและสนับสนุน” มากกว่าการเป็น “ผู้ควบคุมหรือผู้สั่งการ” ส่งผลให้ชุมชนสามารถใช้ศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาของตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Munson (2008) ที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคีทุกภาคส่วนและประชาชนในการบริหารงานภาครัฐที่มุ่งปรับวิธีการดำเนินงานไปสู่การสร้างระบบการทำงานให้เป็นระบบเปิดเพิ่มมากขึ้น มุ่งเสริมสร้างค่านิยม และวัฒนธรรม “การบริหารราชการแบบร่วมรับผิดชอบ” กับประชาชน องค์กรชุมชน และองค์กรภายนอกอื่น ๆ ซึ่งนับว่าเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเป็นเจ้าของแผนพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันของทุกภาคส่วนได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

การดำเนินงานตามแนวทางนี้มีขั้นตอนสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้ร่วมกันของทุกภาคส่วน เริ่มจากการเข้าใจปัญหาร่วมกัน การวางแผนแนวทางแก้ไขอย่างเป็นระบบ และการผลักดันแผนไปสู่การปฏิบัติจริง การทำงานร่วมกันระหว่างประชาชนกับหน่วยงานท้องถิ่นในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่เพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารงาน แต่ยังช่วยสร้างความไว้วางใจและความโปร่งใสในการใช้ทรัพยากรของรัฐ

บทเรียนสำคัญจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวคือ การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจำเป็นต้องอาศัยเจ้าหน้าที่รัฐที่มีจิตสำนึกแบบ “ผู้อำนวยความสะดวก” (Facilitator) แทนการเป็นผู้สั่งการแบบเดิม เจ้าหน้าที่ต้องมีความเข้าใจในบริบทของชุมชน เคารพต่อความหลากหลายของภูมิสังคม และพร้อมที่จะทำงานร่วมกับประชาชนในฐานะพันธมิตรการพัฒนา การเปลี่ยนบทบาทเช่นนี้ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลายเป็น “รัฐพี่เลี้ยง” ที่คอยสนับสนุนให้ประชาชนสามารถใช้ศักยภาพของตนเองในการขับเคลื่อนการพัฒนาได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Denhardt & Denhardt (2000) ที่เสนอว่า บทบาทของภาครัฐจะต้องเปลี่ยนไปเป็นการเป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากภาครัฐ ภาคเอกชน หรือองค์กรประชาชน ได้มีโอกาสได้พบปะกัน ประกอบหรือร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อตกลงร่วมกัน โดยจะต้องดำเนินการภายใต้ความเคารพในความต้องการชุมชนและผลประโยชน์ของชุมชนไปพร้อมกัน หน้าที่ของรัฐจึงเปลี่ยนแปลงมาเป็นผู้คอยกระตุ้นและเสริมสร้างให้ประชาชนได้พัฒนาตนเองให้มี “ความเป็นพลเมือง” ที่มีความพร้อมในการสร้างสรรค์และ

บริหารกิจการสาธารณะต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่ชุมชนและสังคมต้องการได้อย่างแท้จริง

การบริหารงานแบบใหม่นี้จึงไม่เพียงแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการทำงานขององค์กร แต่ยังเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงานของบุคลากรอย่างลึกซึ้ง จากวัฒนธรรมราชการแบบปิดที่เน้นการควบคุม กลายเป็นวัฒนธรรมแบบเปิดที่เน้นการสื่อสาร การรับฟัง และการร่วมคิดร่วมทำ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น และเกิดการพัฒนาท้องถิ่นที่มีความยั่งยืนทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Fung & Wright (2001) ที่เสนอว่า รูปแบบการบริหารราชการที่มีประสิทธิภาพนั้น ควรจะต้องให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ ทุกภาคส่วน ทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานของรัฐ ที่อาจจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาเหล่านั้น เพื่อจะช่วยให้การดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐได้รับการยอมรับจากประชาชนเพิ่มมากขึ้น และสามารถป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างการทำงานของหน่วยงานของรัฐกับประชาชนภาคส่วนต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น ตลอดจนทำให้ปัญหาเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของรัฐที่ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนมีความรุนแรงลดน้อยลง

สรุปและข้อเสนอแนะ

การนำเอาหลักการสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ภายใต้แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของการศึกษานี้ จะก่อให้เกิดผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี ถ้าสมารถที่จะนำมาใช้ในการเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาทัศนคติ และมุมมองในการบริหารงานของคณะผู้บริหารงานและข้าราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานองค์กรแบบเปิดกว้าง และการยอมรับในศักยภาพของประชาชนและองค์กรชุมชน และการนำมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวทางการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนให้ประชาชนและองค์กรชุมชนในพื้นที่ มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งการนำเอาแนวคิดดังกล่าวมาปฏิบัติให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมได้นั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมอบหมายภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นไปให้กับชุมชนเป็นผู้ร่วมรับผิดชอบ ทั้งนี้ การดำเนินงานดังกล่าวให้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยอาจจะต้องใช้อำนาจตามกฎหมายบางประการ เพื่อช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของประชาชนและองค์กรชุมชนในการเข้าร่วมรับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

การนำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นให้สามารถเป็นแผนฯ ที่สามารถนำไปใช้ในการสร้างประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่ได้นั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ของตนเอง โดยควรจะต้องแบ่งออกเป็นภารกิจที่ต้องทำ และภารกิจที่สามารถมอบให้ประชาชนและองค์กรชุมชนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานภายใต้การสนับสนุน

การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการจัดแบ่งภารกิจดังกล่าวข้างต้น ควรอยู่บนหลักการพื้นฐานว่าด้วยการวางตัวผู้ที่อยู่ใกล้ปัญหาให้เข้ามาเป็นผู้ร่วมรับผิดชอบในการตัดสินใจและดำเนินการ โดยจะต้องพิจารณาว่า องค์กรหรือผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับปัญหามากที่สุดคือใคร จากนั้นจึงพิจารณาต่อไปว่า จะสามารถมอบภารกิจใดบ้างที่เหมาะสมกับองค์กรนั้น ๆ เข้าร่วมรับผิดชอบ ทั้งนี้ภารกิจที่มอบหมายให้นั้นจะต้องเป็นภารกิจที่ไม่มากเกินไปกว่าศักยภาพที่องค์กรเหล่านั้นจะดำเนินการได้ หรือบางครั้งอาจจะเป็นภารกิจที่สามารถส่งมอบได้ แต่ประชาชนหรือองค์กรชุมชนยังอาจไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินการได้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องทำการพัฒนาพวกเขาให้มีความพร้อมที่จะดำเนินการก่อนส่งมอบภารกิจให้ต่อไป นอกจากนี้ ยังอาจจะต้องติดตามสนับสนุนการปฏิบัติงานของประชาชนและองค์กรชุมชนเป็นระยะ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น และสามารถดำเนินการเข้าร่วมรับผิดชอบในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นได้ด้วยตนเองต่อไปในระยะยาว

สุดท้าย การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเปิดโอกาส และส่งเสริมให้องค์กรชุมชนและประชาชนในพื้นที่ให้สามารถเข้าร่วมรับผิดชอบในการปฏิบัติงานจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้นนั้น อาจจะต้องกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางสนับสนุนการปฏิบัติงานขององค์กรชุมชนขึ้นมา เพื่อช่วยทำให้องค์กรชุมชนสามารถที่จะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรที่จะต้องมีการดำเนินงานต่าง ๆ 2 ประการด้วยกัน ได้แก่ การจัดทำและปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์กรให้เอื้อต่อการเข้าร่วมรับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ใหม่ที่จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มภารกิจ นั่นคือ ภารกิจหลัก ได้แก่ การจัดทำและการนำแผนพัฒนาท้องถิ่นไปจัดทำเป็นข้อบัญญัติงบประมาณ และภารกิจรอง ได้แก่ การติดตามส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของประชาชนและองค์กรชุมชนให้มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจำเป็นต้องมีการบูรณาการการทำงานระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนและองค์กรชุมชนในพื้นที่ การพัฒนากลไกเชิงสถาบันสำหรับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหนึ่งในแนวทางที่มุ่งเน้นการพัฒนาตามบริบทท้องถิ่นอย่างยั่งยืน แต่การนำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติได้จริง จำเป็นต้องอาศัยการปรับปรุงกลไกเชิงสถาบันและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปตามแนวคิดที่เสนอไว้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดมาตราที่เอื้อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ประชาชนและองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสมบูรณ์ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดทำข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบัญญัติ

นอกจากนี้ จะต้องมีการปรับปรุงระเบียบการบริหารงานภายในองค์กร โดยควรกำหนดให้ทุกหน่วยงานมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการเข้าร่วมรับผิดชอบของประชาชนและองค์กรชุมชน โดย

แก้ไขระเบียบให้หน่วยงานภายในมีความรับผิดชอบในการให้ความรู้และกระตุ้นให้ประชาชนเข้าร่วมการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ในชุมชน

ประการสุดท้ายคือ ต้องมีการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการเพิ่มอำนาจในการกำหนดและแก้ไขกฎระเบียบข้อบังคับจะช่วยให้องค์กรสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาข้อจำกัดและเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างคล่องตัว ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงานต่างๆ ให้สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กล่าวโดยสรุป การพัฒนากลไกเชิงสถาบันดังที่บทความนี้นำเสนอ เป็นการดำเนินการที่ต้องใช้ความร่วมมือจากหลายฝ่าย การปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบการบริหารงาน และการกระจายอำนาจจะช่วยเปิดโอกาสให้ประชาชนและองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับความต้องการ และสร้างประโยชน์สุขให้กับประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

อภิชัย พันธเสน. (2553). เศรษฐกิจพอเพียง: จากปรัชญาสู่การปฏิบัติ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่. สำนักงาน.

สถาบันพระปกเกล้า. (2561). แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สถาบันพระปกเกล้า.

Denhardt, R. B., & Denhardt, J. V. (2000). The new public service: Serving rather than steering. *Public Administration Review*, 60(6), 549–559.
<https://doi.org/10.1111/0033-3352.00117>

Fung, A., & Wright, E. O. (2001). Deepening democracy: Innovations in empowered participatory governance. *Politics & Society*, 29(1), 5–41.
<https://doi.org/10.1177/0032329201029001001>

Munson, Z. (2008). New engagement? Political participation, civil life, and the changing american citizen. *Social Forces*, 86(3), 1362–1364.
<https://doi.org/10.1353/sof.2008.0031>

Weber, M. (2009). *From Max Weber: Essays in sociology*. Routledge.